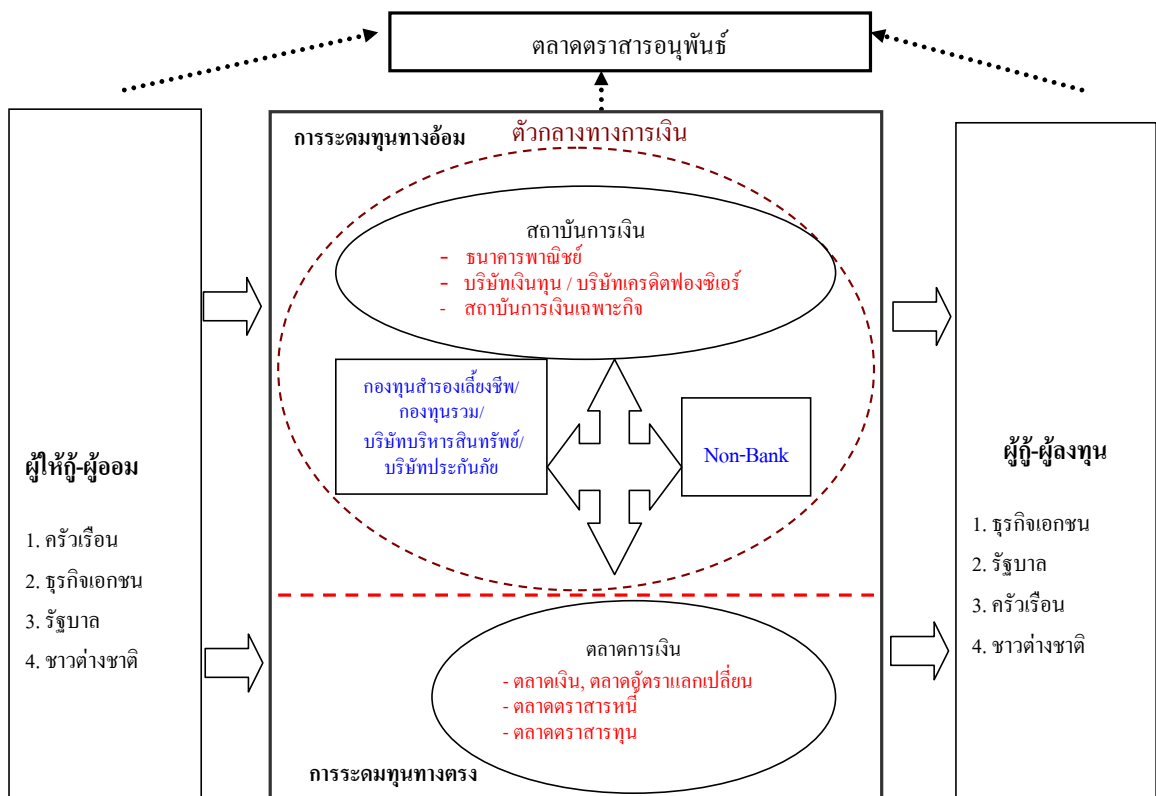

ระบบการเงินไทย*

ในระบบเศรษฐกิจเสรี ระบบการเงินเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างภาคเศรษฐกิจ จากผู้ที่มีเงินออมไปยังผู้ที่ต้องการเงินทุน ซึ่งจะก่อให้เกิดการลงทุน การผลิตและการจ้างงาน อันเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตและมีเสถียรภาพ ทั้งนี้ ระบบสถาบันการเงินที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมหน้าที่ของระบบการเงินให้สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

แผนภาพ โครงสร้างระบบการเงินไทย

* คัดย่อกจาก ธาริษา วัฒนเกส. "การเปิดเสรีและเสถียรภาพของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย." (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง รุ่นที่ 3 ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช 2548-2549)

1. หน้าที่ของระบบการเงิน

1.1 ระดมเงินทุนและจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Pooling and Transfer of Resources)

- การระดมและจัดสรรเงินทุนผ่านตลาดทุนโดยไม่ผ่านตัวกลางทางการเงิน (Direct Financing) โดยผู้ที่มีเงินออมสามารถปล่อยกู้หรือลงทุนโดยตรงในตลาดทุนด้วยการซื้อหลักทรัพย์ที่ออกโดยผู้ที่ต้องการระดมทุน กรณีนี้ผู้ลงทุนต้องรับความเสี่ยงจากการตัดสินใจลงทุน

- การระดมทุนและจัดสรรเงินทุนผ่านตลาดทุนโดยผ่านสถาบันการเงิน ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงิน (Indirect Financing) ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญในการระดมเงินออมจากประชาชนและปล่อยสินเชื่อให้ภาคธุรกิจ ภาครัฐและภาคครัวเรือน ในกรณีนี้ สถาบันการเงินจะทำหน้าที่ในการประเมินความเสี่ยงในการให้สินเชื่อและรับความเสี่ยงแทนผู้ฝากเงินในระดับหนึ่ง

1.2 ชำระราคาสินค้าและบริการ (Clearing and Settlement)

บทบาทเดิมที่สำคัญของสถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ คือ การเป็นตัวกลางในการโอนเงินและการชำระเงิน ปัจจุบันผู้ให้บริการประเภท Non-banks และห้างสรรพสินค้าต่างทำหน้าที่เป็นตัวกลางชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ด้วย การทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ จะช่วยลดความเสี่ยงของคู่สัญญาหรือผู้ซื้อในการชำระเงินและผู้ขายในการส่งมอบสินค้าและบริการ ยกตัวอย่างเช่น บริการ Letter of Credit บริการของสำนักหักบัญชีและระบบโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ และบริการรับฝากหลักทรัพย์ (Custodian Service) เป็นต้น

1.3 บริหารความเสี่ยง (Risk Management)

ความเสี่ยงในระบบการเงิน เป็นภาระต้นทุนต่อเศรษฐกิจของประเทศ (Economic Cost) ซึ่งอาจส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น ระบบการบริหารความเสี่ยงจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น การบริหารความเสี่ยงมีรูปแบบหลากหลาย เช่น

- การจำกัดความเสี่ยง (Insurance) เช่น การทำประกันชีวิตหรือการประกันผลตอบแทนจากการลงทุน โดยผ่านช่องทางและเครื่องมือต่าง ๆ ในระบบการเงิน เช่น หลักประกัน (Collateral and Credit Enhancement) ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives)

- การกระจายความเสี่ยง (Diversification) เช่น การลงทุนในหลักทรัพย์ที่หลากหลายหรือผ่านกองทุนรวม

- การกำจัดความเสี่ยง (Hedging) เช่น การหักกลบความเสี่ยงจากการลงทุนผ่านการซื้อสัญญาซื้อขายล่วงหน้าหรือเครื่องมืออนุพันธ์อื่น ๆ

สถาบันการเงินเป็นผู้รับความเสี่ยง เนื่องจากเงินฝากเป็นหนี้สินที่มีภาระต้องจ่ายคืนแก่ผู้ออมเมื่อถูกทวงถาม ขณะที่สินเชื่อที่ปล่อยให้ผู้ที่ต้องการเงินทุนย่อมมีความเสี่ยงจากการไม่ได้รับการชำระคืนตามสัญญา ดังนั้น สถาบันการเงินซึ่งเป็นตัวกลางในการจัดสรรทรัพยากรจึงมีส่วนช่วยในการป้องกันความเสี่ยงจากความสูญเสีย (Loss) ของทั้งผู้ออมและผู้กู้ยืม

1.4 ประมวลผลข้อมูลและการกำหนดราคาหลักทรัพย์ (Information Processing and Price Discovery)

ในระบบการทำธุรกิจที่ยังมีความซับซ้อน ธนาคารพาณิชย์ยังต้องมึบทบาทในการผลิตและการประมวลผลข้อมูลทางการเงิน โดยจะแสดงแก่สาธารณชนในรูปของอัตราดอกเบี้ยและราคาหลักทรัพย์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจออมหรือลงทุนของภาคเศรษฐกิจอื่น การจะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีองค์ประกอบ คือ ความพร้อมของปัจจัยพื้นฐานทางการเงินและการมีธรรมาภิบาล (Good Governance) ของผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบการเงินด้วย เช่น การจัดทำระบบบัญชี และเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของธุรกิจและสถาบันการเงินที่เป็นไปตามมาตรฐานบัญชีและโปร่งใส เป็นต้น

2. องค์ประกอบของระบบการเงิน

2.1 สถาบันการเงิน (Financial Institutions)

สถาบันการเงินเป็นผู้รับความเสี่ยงในการปล่อยกู้ หรือลงทุนให้กับผู้ฝากเงินและมีภาระต้องคืนเงินฝากตามเงื่อนไขที่กำหนด สถาบันการเงินในประเทศไทย ประกอบด้วย

- ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นตัวกลางหลักในการระดมเงินฝากจากผู้ฝากเงินเพื่อปล่อยสินเชื่อแก่ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ ธนาคารพาณิชย์แบ่งออกเป็น ธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบ ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ และสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ

- บริษัทเงินทุน ซึ่งระดมเงินทุนจากประชาชนในรูปของตัวสัญญาใช้เงิน และใช้เงินนั้นในการประกอบกิจการเงินทุนเพื่อการพาณิชย์ กิจการเงินทุนเพื่อการพัฒนา กิจการเงินทุนเพื่อการจำหน่ายและการบริโภค และกิจการเงินทุนเพื่อการเคหะ

- บริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ซึ่งระดมเงินทุนจากประชาชนในรูปของตัวสัญญาใช้เงิน และใช้เงินนั้นเพื่อประกอบธุรกิจให้กู้ยืมโดยวิธีรับจำนองอสังหาริมทรัพย์ รับซื้ออสังหาริมทรัพย์ตามสัญญาขายฝาก เป็นต้น

- สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (Specialized Financial Institutions : SFIs) ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะในการจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาเฉพาะด้านของรัฐบาล ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (ธสน.) เป็นต้น

- สถาบันการเงินประเภทให้สินเชื่อรายย่อย (Micro-Credits) เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ Credit Unions และ ไร่รับจำนำ เป็นต้น

2.2 ตลาดตราสารหนี้และตลาดตราสารทุน

ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ต้องการระดมทุนระยะยาวในตลาดทุนกับผู้ต้องการลงทุนในหลักทรัพย์และตราสารต่าง ๆ โดยไม่ผ่านสถาบันการเงิน (Disintermediation) ซึ่งผู้ลงทุนจะรับความเสี่ยงในการลงทุนและหากไม่ต้องการถือตราสารจนครบกำหนด ก็สามารถซื้อ/ขายผ่านตลาดรองได้ คือ ตลาดหลักทรัพย์ และ ตลาดตราสารหนี้ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการเปลี่ยนมือสิทธิเหนือตราสารดังกล่าว โดยอาศัยผู้ให้บริการทางการเงิน ได้แก่ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม และธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่เป็นผู้ค้าและจัดจำหน่ายตราสารหนี้ และที่ปรึกษาทางการเงิน (Underwriter, Dealer, Financial Advisor) เพื่อความสะดวกและเสริมสภาพคล่องในตลาด

- ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจจัดการการลงทุน และกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม ทำหน้าที่เป็นตัวกลางสนับสนุนการระดมทุนและการลงทุนในตลาดตราสารทุน ตราสารหนี้ และหน่วยลงทุนต่าง ๆ โดยอาจทำหน้าที่นายหน้าผู้ค้า ผู้ค้าประกันการจำหน่าย ผู้จัดการจำหน่าย ที่ปรึกษา นอกจากนี้ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวมจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการระดมทุนจากผู้ที่ต้องการลงทุนในรูปของหน่วยลงทุน เพื่อนำเงินดังกล่าวไปหาผลตอบแทนจากตลาดทุนทั้งในและต่างประเทศ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการบริหารเงินเป็นผู้ดูแลกองทุน อย่างไรก็ตาม ผู้ลงทุนจะเป็นผู้รับความเสี่ยงเอง หากผลตอบแทนไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ ซึ่งกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

2.3 ธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิต

อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (ค.ป.ก.) ทำหน้าที่ประกันความเสี่ยงที่ตีค่าหรือชดใช้เป็นจำนวนเงินได้ โดยเป็นการโอนความเสี่ยงระหว่างกลุ่มที่ไม่ต้องการความเสี่ยงกับกลุ่มที่มีความต้องการหรือสามารถรองรับความเสี่ยงนั้น โดยมีผลตอบแทนในรูปของค่าเบี้ยประกัน และสามารถนำเงินที่ระดมในรูปของเบี้ยประกันนี้ไปให้กู้หรือลงทุนระยะยาวเพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้น

2.4 ตลาดเงินและตลาดอัตราแลกเปลี่ยน (Money Market and Foreign Exchange Market)

ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างสถาบันการเงินที่ต้องการระดมทุน ลงทุน หรือปรับฐานะความเสี่ยงทางการเงินระยะสั้น ตลาดเงินในประเทศไทย ประกอบด้วย Interbank Market และตลาดซื้อคืนภาคเอกชน (Private Repo Market) เป็นต้น ส่วนตลาดซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีทั้งตลาดทันที (Spot) และตลาดล่วงหน้า (Forward) ตลอดจนตลาดสวอป (FX Swap) โดยปัจจุบันธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินหลักที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจค้าเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้ สถาบันการเงินที่ให้กู้หรือลงทุนจะเป็นผู้รับความเสี่ยงเอง

2.5 ตลาดตราสารทางการเงินอื่น ๆ

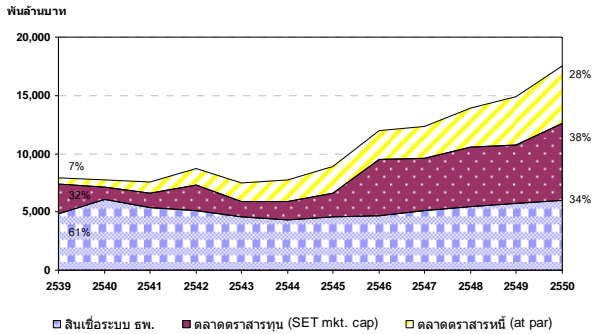
ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ออมกับผู้ต้องการเงินทุนหรือผู้ที่ต้องการป้องกันความเสี่ยง เช่น ตลาดตราสารอนุพันธ์ (Derivatives Market) ซึ่งมีผู้ให้บริการทางการเงินทำหน้าที่เป็นนายหน้าหรือผู้ค้า และที่ปรึกษาทางการเงิน (Underwriter Dealer/ Broker Financial Advisor) เพื่ออำนวยความสะดวกและเสริมสภาพคล่องในตลาด

2.6 Non-banks

เป็นธุรกิจที่ไม่รับฝากเงินจากประชาชน แต่ปล่อยกู้ให้กับผู้ที่ต้องการเงินทุน
ในปัจจุบัน กระทรวงการคลังและ ธปท. กำกับดูแลธุรกรรมที่ปล่อยกู้บางประเภทให้กับผู้บริโภคร
เช่น บัตรเครดิต และสินเชื่อส่วนบุคคล เป็นต้น เพื่อดูแลให้ผู้ใช้บริการได้รับบริการอย่างเป็นธรรม

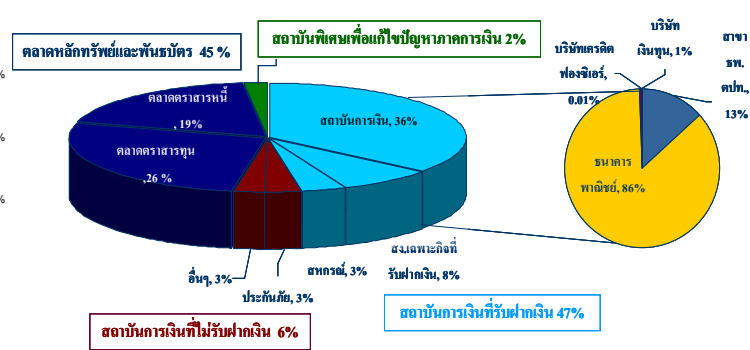
3. ความสำคัญของระบบการเงินไทย

สัดส่วนของระบบการเงินในประเทศไทย

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

สัดส่วนขนาดสินทรัพย์ของระบบการเงินและสถาบันการเงิน

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ในประเทศไทย สถาบันการเงินมีบทบาทอย่างมากต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจ และเป็นช่องทางหลักที่จะส่งผ่านผลการดำเนินนโยบายทางการเงิน ด้วยการขึ้นหรือลดอัตราดอกเบี้ยทางการ เพื่อปรับสภาพคล่องในระบบการเงินและดูแลเสถียรภาพของเศรษฐกิจ ในกรณีที่สถาบันการเงินใดประสบปัญหาในการดำเนินงานและปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ซึ่งอาจมีผลต่อระบบการเงิน และเศรษฐกิจโดยรวมได้ ทางการจึงมีหน้าที่ในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน โดยการสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้สามารถดูแลบริหารความเสี่ยงได้อย่างดี โดยมีการออกกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไข โดยเฉพาะในกรณีของธนาคารพาณิชย์เพื่อป้องกันและแก้ไขได้อย่างทันทั่วทั้ง ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทางการจะต้องเข้าไอบริษัทสถาบันการเงินที่ประสบปัญหา แต่มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อจำกัดขอบเขตของปัญหาไม่ให้ลุกลามออกไป และในที่สุดไม่ให้กระทบถึงภาวการณ์ของประชาชนโดยทั่วไป

ระบบการเงินของประเทศไทยมีลักษณะเป็น Bank-Based โดยธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ ธปท. และเป็นกลุ่มที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมากกว่าในระบบ Market-Based อย่างไรก็ดี สืบเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ประเทศไทยได้พัฒนาตลาดการเงินต่าง ๆ ให้มีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยภาครัฐและภาคเอกชนเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของตลาดทุน ทั้งตลาดหลักทรัพย์และตลาดตราสารหนี้ เพื่อเพิ่มแหล่งเงินทุนและทางเลือกในการลงทุนของภาคเอกชน อีกทั้งยังป้องกันผลกระทบจากการพึ่งพาธนาคารพาณิชย์มากเกินไป ตลอดจนเพื่อเสริมสร้างระบบการเงินที่มีความสมดุลและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของตลาดทุนยังเป็นแรงผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ปรับตัวและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วย โดยการขยายบริการเพื่อรองรับพัฒนาการของตลาดทุน เช่น การออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น และการประกอบธุรกิจจัดการกองทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ธนาคารพาณิชย์พัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขัน เพิ่มทางเลือกในการลงทุน และลดความเสี่ยงด้านการเงินให้แก่ทั้งภาคการเงิน ภาคธุรกิจ และประชาชน ตลอดจนเพิ่มฐานรายได้ของธนาคารพาณิชย์ประเภทค่าธรรมเนียม นอกเหนือจากรายได้หลักด้านดอกเบี้ย กล่าวได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบของขนาด (Economy of Scale) และใช้ประโยชน์จากการต่อยอดธุรกิจ (Economy of Scope) ได้ดีขึ้น